

הכנסת אורחים של אברהם

אוהל מפולש

אמר ר' אבהו: אהל פלג¹ של אבינו אברהם מפולש היה.² רבי יודן אמר: כדרומילוס הזה³. אמר: אם אני רואה אותן שהפליגו את דרכם להתקרב דרך כאן, אני יודע שהן באים אצלי. כיון שראה אותן שהפליגו, מיד "וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה". (בראשית רבה מח ט).⁴

בריתו של אברהם אבינו

אמר לו: קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבלים. פתח ואמר: אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו, שנאמר: "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו... ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח יט).⁵ אחינו, בעל הגמול ישלם לכם גמולכם, ברוך אתה משלם הגמול. (כתובות ח ע"ב).⁶

אשל אברהם

"ויטע אשל" - א"ר נחמיה: אשל - שאל. כשהיה אדם נכנס אצלו, היה אומר: שאל כל מה שאתה מבקש ואני נותן לך. ועשה פונדק בפרשת דרכים, ונותן לעוברים ושבבים: אכילה, שתיה, לוייה. (מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קג בראשית רבה מח כ).⁷

מעשה אבות סימן לבנות - ותיראן המילדות

"ותיראן המילדות" - קשטו עצמן למעשה זקנן, זה אברהם, כמו שהקב"ה מעיד עליו: "כי עתה ידעתי כי ירא א-להים אתה" (בראשית כב יב). אמרו: אברהם אבינו עליו השלום פתח לו פונדק והיה זן את העוברים ואת

¹ ובנוסחאות אחרות: פילון או פילונ. והוא שער ביוונית. ראה ויקרא רבה ל ב: "תודיעני אורח חיים שובע שמחות - אמר דוד לפני הקב"ה: תודיעני באיזה פילון מפולש לחיי העולם הבא". בשניהם הביטוי הוא "פילון מפולש" כפי שנראה בהערה הבאה.

² ראה מסכת שבת פרק טז משנה א: "כל כתיבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה (בשבת) ... ולהיכן מצילין אותן? למבוי שאינו מפולש בן בתירא אומר אף למפולש". מבוי שאינו מפולש סגור משלושה כיוונים ופתוח רק לצד אחד ונחשב כרשות היחיד. מבוי מפולש פתוח לשתי רוחות השמים ונחשב לרשות הרבים (אלא אם עשו בו עירוב). אוהלו, או פילוננו של אברהם היה פתוח לשני כיוונים, כמעין הכרזה שאין כאן רשות היחיד אלא רשות הרבים וכל אחד מוזמן להיכנס. ראה גם גמרא ברכות נח ע"ב על ביתו הפלאי של רב חנא בר חנילאי ש"היו פתוחות לו ארבע דלתות לארבע רוחות העולם ... בית שהיו בו שישים אופות ביום ושישים אופות בלילה והיו אופות לכל מי שצריך ... וכל מי שהיה נכנס רעב היה יוצא שבע. והיו זורקים אצלו חיטים ושעורים בשנות בצורת מבחון, כדי שכל מי שמתבייש לקחת ביום יבוא וייקח בלילה". ראה שם..

³ דרומילוס הוא ככר רחבה וגדולה (עפ"י א.א. הלוי שבד"כ נשען על ליברמן, אבל במילון Jastrow ראיתי שזה מעבר פתוח לשני צדדים והוא שיבוש של המילה היוונית דיופילוס). אז אולי היה אוהלו של אברהם פתוח מכל ארבעה צדדים? ראה המדרש בהערת השוליים הבאה.

⁴ מנהג זה של הכנסת אורחים הביא איתו אברהם מארץ מולדתו. ראה אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד תלג: "אמר מר יעקב בר אליעזר: שטתי בכל העולם כולה ולא מצאתי גמילות חסדים ובעלי הכנסת אורחים כאנשי עבר הנהר, שכל אוהל מפולש כפלן של אברהם, וכל בית פתוח כביתו של איוב, למזרח ולמערב לדרום ולצפון, הבא למזרח יכנס למזרח הבא למערב יכנס למערב, הבא לדרום יכנס לדרום והבא לצפון יכנס לצפון". לא הכל היה שלילי בארץ מוצאו של אברהם ומנהגים טובים שהיו שם הביא עמו. הם "אנשי המזרח" שנזכרים לטובה במקומות רבים (בראשית רבה ע יב, עד ב ועוד). לכן שולח אברהם את עבדו לקחת אישה דווקא משם. ואכן, רבקה גם היא מכנסת אורחים כפי שנראה בפרשה הבאה. אז מה התוספת של ארץ ישראל? "וירץ לקראתם" - שאברהם לא יושב וממתין עד שיבואו האורחים ולא מסתפק בפתיחת הדלתות, אלא גם רץ לקראתם ומזמין להיכנס. הבית פתוח לרווחה, אבל צריך גם להזמין פנימה. וגם זה במידה, רק כאשר הוא רואה שהם סוטים מדרכם ופונים לעבר ביתו ("הפליגו את דרכם"). המארח אינו צריך לטרוח, או שמא להטריח יתר על המידה. להכנסת אורחים יש גם גבולות, כפי שנראה.

⁵ הכנסת אורחים נחשבת לצדקה (האם כך הוא גם בהלכה?). ראה מדרש תהלים (בובר) מזמור קי שאברהם מעורר את מצות הצדקה: "זהו שאמר הכתוב: מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו (ישעיה מא ב) - אמר ר' ראובן: ישנים היו אומות העולם מלבוא תחת כנפי השכינה. ומי העירן לבא לחסות תחת כנפיו? אברהם, שנאמר: מי העיר ממזרח. ואל תאמר לאומות העולם בלבד העיר אברהם, אלא אף הצדקה הייתה ישנה והעירה. כיצד? אברהם פתח לו פונדק והיה מקבל את העוברים ושבבים, שנאמר ויטע אשל בבאר שבע ... הוא צדק יקראהו לרגלו". אגב, שים לב שהגמרא שהבאנו (ממסכת כתובות) מדברת בניחוח אבלים! מה הקשר להכנסת אורחים? איפה יש כאן ניחוח לאבלים? שהם מקבלים את פני המנחמים? ראה בראשית רבה מט ד שגם הוא דורש את הפסוק "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", כמו הגמרא בכתובות, ושם הוא אומר: "ר' אחא בשם ר' אלכסנדר: זה האבריא". אחד הפירושים ל"אבריא" הוא סעודת ההבראה שעושים לאבלים.

⁶ הביטוי "בריתו של אברהם אבינו" כוונתו בד"כ לברית מילה. וכאן שימוש נדיר בביטוי, שבריתו של אברהם אבינו הוא מעשה החסד שלו והכנסת אורחים הנחשבת, כאמור, לצדקה. ראה רש"י בגמרא שם: "בבריתו של אברהם - שגמל חסדים דכתיב (בראשית כא לג) ויטע אשל, ראשי תיבות אכילה שתיה לוייה". ועל ראשי התיבות של אש"ל במדרש הבא.

⁷ לנושא [אשל אברהם](#) הקדשנו דף מיוחד בו הראינו שאשל, בהקשר של הכנסת אורחים, נדרש במספר פנים: משורש שא"ל, כמדרש הנ"ל, במובן "של א-ל" ועוד. גם הראינו שמצד נוסריקון (ראשי תיבות) אש"ל, ברוב המקורות הוא: אכילה, שתיה, לוייה (ליווי) והפענוח של אכילה, שתיה, לינה הוא מאוחר ובן-ימינו ("הוצאות אש"ל). ראה דברינו [אשל אברהם](#) בפרשה זו.

השבים, בני אדם ערלים; ואנו, לא דיינו שאין לנו להאכילן אלא להרוג אותם? אנו נחייא אותם! (שמות רבה א טו).⁸

בין אברהם למשה

אברהם אומר למשה: אני גדול ממך שהייתי זן לעוברים ולשבים. אמר לו משה: אני נתעליתי יותר ממך. אתה היית זן בני אדם ערלים ואני הייתי זן בני אדם מהולים. ולא עוד, אלא אתה היית זן בישוב ואני הייתי זן במדבר. (דברים רבה יא ג).⁹

בין ערלים למהולים – בני אדם מהוגנים

אמר (אברהם): עד שלא מלתי, היו העוברים והשבים באים אצלי. א"ל הקב"ה: עד שלא מלתה היו בני אדם ערלים באים, עכשיו אני ובני פמליא שלי נגלים עליך. (בראשית רבה מח ט).¹⁰

הכנסת אורחים של אברהם מול הכנסת אורחים של איוב

"ויהיו עניים בני ביתך". ולא בני ביתך ממש, אלא שיהיו עניים משיחין מה שאוכלים ושותים בתוך ביתך, כדרך שהיו עניים משיחין מה שאוכלין ושותין בתוך ביתו של איוב. וכשנפגשו זה בזה אמר אחד לחבירו: מאין אתה בא? - מתוך ביתו של איוב. ולאן אתה הולך? - לביתו של איוב.¹¹ וכשבא עליו ההוא פורענות גדול, אמר לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, לא הייתי מאכיל רעבים ומשקה צמאים... ולא הייתי מלביש ערומים... אעפ"כ א"ל הקב"ה לאיוב: איוב, עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם. אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחין נכנסים אצלך, את שדרכו לאכול פת חטים האכלתו פת חטים, את שדרכו לאכול בשר האכלתו בשר, את שדרכו לשתות יין השקיתו יין. אבל אברהם לא עשה כן, אלא יוצא ומהדר בעולם, וכשימצא אורחין מכניסן בתוך ביתו. את שאין דרכו לאכול פת חטים האכילהו פת חטים, את שאין דרכו לאכול בשר האכילהו בשר, ואת שאין דרכו לשתות יין השקהו יין. ולא עוד, אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים והניח [שם] מאכל ומשקה

⁸ מורשת אברהם עוברת לדורות הבאים ויוצרת קישור נאה של תחילת ספר בראשית עם תחילת ספר שמות. ולא עוד אלא שיש כאן קל וחומר ברור! אבל בין השיטים אנחנו נתקלים בבעיה מעניינת – היחס ל"ערלים". ראה הויכוח בין אברהם למשה להלן. מדרש זה מעמת את משה עם צדיקים רבים: נח, אברהם, יצחק ויעקב. ומטרתו לדון בשבחו של משה, ערב מותו וסיכום פעלו, ולא דווקא בגנותם של האחרים. משה ממשך דרכם של נח והאבות ואף עולה עליהם ואין זה אלא לשבחם של הדורות שהם משובחים והולכים. ולא רק אכילה ושתיה יש כאן אלא גם לוויה, שהרי משה שלא חטא בחטא המרגלים מלווה את עם ישראל בנדודיו במדבר, כפי שהוא מעיד על עצמו: "רצתי לפניו כסוס במדבר" (איכה רבה פתיחתא כד, דברים רבה (ליברמן) פרשת ואתחנן) וסופו שהוא נקבר איתם במדבר על מנת לקיים בבוא העת: "ויתא ראשי עם" (ראה דברינו [כי לא תעבור את הירדן הזה](#) בפרשת ואתחנן). מדרש זה בא להעצים את מעשי משה בהשוואה לאבות, אבל סופו שהוא מאיר את הכנסת האורחים של אברהם באורה המיוחד שהייתה לפני מתן תורה, כחלק משמירת המצוות המושכלות ("הניכרות" בלשון רשב"ם), לפני ההיבדלות של עם ישראל מהגויים (ערלים מול מהולים שנראה להלן) ובעת שאברהם הוא "אב המון גויים". ראה דברינו [קיימו האבות את התורה](#) בפרשת תולדות.

¹⁰ מעשה המילה היה, לכאורה, קו פרשת מים של אברהם ביחסו לסביבתו ולמצוות הכנסת אורחים שלו. ראה בראשית רבה סוף פרשה מב שבשעה שאברהם הצטווה על המילה "הלך ונמלך בג' אוהביו. אמר לו ענר: כבר בן מאה שנה אתה ואתה הולך ומצער את עצמך? אמר לו אשכול: מה את הולך ומסיים את עצמך בין שונאיך? אמר לו ממרא: אלהיך שעמד לך בכבשן האש ובמלכים וברעבון, והדבר הזה שאמר לך לימול אין אתה שומע לו?". הטענה שהמדרש שם בפי אשכול: "מה אתה הולך ומסיים עצמך" וודאי מייצגת את תחושתו בזמנו על יחס הגויים למעט ישראל שנבדל מהם במעשה המילה (ומכנה אותם ערלים)? אבל אם נחזור לאברהם, האם בעקבות מעשה המילה שינה את מידת הכנסת האורחים שלו? לאור המדרש שהבאנו, לכאורה כן, ויש במדרש זה אולי גם תשובה של אברהם למשה במדרש הקודם. אך ראה יש המשך למדרש שהבאנו למעלה: "אמר: אם רואה אני ששכינה ממתנת עליהם אני יודע שהן בני אדם גדולים. ואם אני רואה אותן חולקים כבוד אלו לאלו, אני יודע שהן בני אדם מהוגנים. וכיון שראה אותן חולקין כבוד אלו לאלו ידע שהן בני אדם מהוגנים". ראה גם דברי הגמרא בקידושין לב ע"ב: "שמא תאמר, כמלאכי השרת נדמו לו? לא נדמו לו אלא לערביים". יחד עם דרישתו של אברהם שיברכו על המזון (ראה להלן) מתקבלת תמונה מורכבת. אוהל אברהם היה מפולש ופתוח לכל. אבל לאברהם הייתה עין בוחנת מי הם אורחים הגונים וטובים ומי לא ונהג בהם בהתאם. ראה מסכת ברכות נח ע"א: "אורח טוב מהו אומר - כמה טרחתו טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין הביא לפני, כמה גלוסקאות הביא לפני, וכל מה שטרח - לא טרח אלא בשבילי. אבל אורח רע מהו אומר - מה טורח טרח בעל הבית זה? פת אחת אכלתי, חתיכה אחת אכלתי, כוס אחד שתיתי, כל טורח שטרח בעל הבית זה - לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו".

¹¹ ראה בבא מציעא כג ע"ב בסוף העמוד שבשלושה דברים התירו (נהגו) חכמים לשנות ולא לומר את האמת. ואחד מהם הוא "אושפיזא" – אירוח. ראה רש"י שם: "באושפיזא - שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות, ואמר לאו - מדה טובה היא, כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאינן מהוגנים לבא תמיד עליו, ויכלו את ממונו". וכך גם בגמרא ערכין טז ע"א: "מאי דכתיב: מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו? כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר, למחר נפיק יתיב בשוקא ואמר: רחמנא ניברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי, ושמעין אינשי ואזלין ואנסין ליה". רעיון דומה (משלים) הוא שמי שמתקבל יפה, אל ימהר לחזור שוב ושוב. זה פסוק מפורש במשלי כה יז: "הקר רגלך מבית רעך פן ישיבך וישנאך". ראה פירוש רש"י על הפסוק שם.

וכל הבא ונכנס אכל ושתה וברך לשמים. לפיכך נעשית לו נחת רוח. וכל שהפה שואל מצוי בתוך ביתו של אברהם, שנאמר "ויטע אשל בבאר שבע" (בראשית כ"א ל"ג). (אבות דרבי נתן נוסח א פרק ז).¹²

ברכת המזון – "התשלום" לסעודה

"ויזרע צדקה שכר אמת" - זה אברהם שזרע צדקה והיה מאכיל עוברים ושבים, שנאמר: "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם". לאחר שהיה מאכיל ומשקן היו מברכין אותו. ואמר להם: לי אתם מברכין? ברכו לבעל הבית שנותן לכל הבריות אוכל ומשקה ונותן בהם רוח. והיו אומרים לו: היכן הוא? אמר להם: שליט בשמים ובארץ, ממיית ומחיה, מוחץ ורופא, צר את העובר במעי אמו ומוציאו לאויר עולם, מגדל צמחים ואילנות מוריד שאול ויעל. כיון שהיו שומעין כך היו שואלין: כיצד נברך אותו ומחזיקין לו לטובה? היה אומר להם: אמרו ברוך ה' המבורך לעולם ועד, ברוך נותן לחם ומזון לכל בשר. והיה מלמדם ברכות וצדקות ... (מדרש תנחומא פרשת לך לך סימן יב).¹³

"ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ" (בראשית יד יט) ... א"ר יצחק: היה מקבל את העוברים ואת השבים. ומשהיו אוכלים ושותים, היה אומר להם: ברכו! והן אומרים לו: מה נאמר? והוא אומר להם: אמרו: "ברוך אל עולם שאכלנו משלו".¹⁴ א"ל הקב"ה: אני לא היה שמי ניכר לבריותי והפָּרַף אותי בבריותי. מעלה אני עליך כאילו אתה שותף עמי בבריותי של עולם. זהו שכתוב: "ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ". (בראשית רבה מג ז).¹⁵

"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ... ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" - ... ר' עזריה בשם ר' יהודה: בתחילה צדקה ולבסוף משפט. הא כיצד? אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים. משהיו אוכלים ושותים, אמר להם: ברכו. אמרו לו: מה נאמר? אמר להם: אמרו: ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו. אם מקבל עליו לברך, היה אוכל ושותה והולך לו. ואם לא היה מקבל עליו לברך, היה אומר לו: תן מה שעליך! והיה אומר לו: מה יש לך עלי? היה אומר לו: קָסַט אחד של יין בעשרה פולרים ועיגול אחד של פת בעשרה פולרים. מי נתן לך יין במדבר? מי נתן לך בשר במדבר? מי נתן לך פת במדבר? משהיה רואה דוחק זה שהוא דוחקו, היה אומר: "ברוך אל עולם שאכלנו משלו". זהו שכתוב בתחילה צדקה ובסוף משפט. (בראשית רבה מט ד).¹⁶

אברהם מול לוט - עם לינה או בלי לינה – יש אש"ל ויש אש"ל

כחום היום - מה צורך לכתוב כחום היום? אלא להודיעך כי בלוט כתוב: "ויבאו שני המלאכים סדומה בערב", ולכך אמר להם לוט: "סורו נא אל בית עבדכם ולינו ... והשכמתם והלכתם לדרככם" (בראשית יט ב). אבל

¹² אברהם מחזר אחר האורחים בעוד שאיוב יושב בביתו ומי שבה - בא. הלוויה של אש"ל אברהם היא כפולה, גם בתחילת האירוח וגם בסופו. אברהם מדרג את מאכל האורחים, בעוד שאיוב מתאים את טיב האוכל לפי 'טיב' האורח ומעלתו. ועל ההשוואה בין איוב לאברהם שמקצתה הבאנו גם בדברינו [חלילה לך מעשות כדבר הזה](#), יש להאריך בפעם אחרת ולהקדיש לנושא זה דף מיוחד.

¹³ כאן הנוסח מאד "רך" ונעים. האורחים יוזמים את הברכה ואברהם רק מכוון אותם למי לברך, לא לבעל הבית הנראה לעין, אלא לבעל הבית האמיתי - לבעל הבירה, שהרי זו כל מהות שליחותו של אברהם בעולם, כמתואר במדרש בראשית רבה לט א-ב: משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת. אמר: תאמר שהבירה זו בלא מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו: אני הוא בעל הבירה. כך, לפי שהיה אבינו אברהם אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג? הציץ עליו הקב"ה ואמר לו: אני הוא בעל העולם". כעת שאברהם בארץ, בעל הבירה הוא מי שמברכים לו "שאכלנו משלו". ועדיין הנטייה הטבעית של אורחי אברהם לברך את בעל הבית, קיימת ועומדת בברכת המזון שלנו: "הרחמן הוא יברך את בעל הבית הזה וכו'".

¹⁴ זה אולי הנוסח הכי קדום והכי קצר של ברכת המזון. ראה דברינו [ברכת המזון](#) בפרשת מסעי.

¹⁵ יוזם הברכה כאן הוא אברהם. ברכת המזון היא המשך ההכרזה, שמלכיצדק התחיל ואברהם בתשובתו המשיך והוסיף לה את שם הווייה: "ה' אל עליון קונה שמים וארץ" (בראשית יד כב). אברהם מקבל יפה את העוברים ושבים אבל גם מאיץ בהם לברך! אין ארוחות חינם. וכל זה בברכה אחרונה, לא מצאנו אצל האבות (גם במדרשים) ברכה ראשונה. אולי זה באמת חידוש של משה בברכת האזינו: "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוהינו" שממנו לומדים את ברכת התורה לפני הקריאה ומשם לברכה שלפני המזון (ירושלמי ברכות פרק ז הלכה א). ראה דברינו ברכת המזון בפרשת מסעי. אבל יש גם את הכלל שאסור לאדם ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה (ברכות לה א) וזה היגיון פשוט שמן הסתם גם האבות ידעו אותו! פתרון אפשרי הוא הקרבה והדימיון בין הפסוק: "קונה שמים וארץ" והפסוק "לה' הארץ ומלואה" שהוא הבסיס לברכה שלפני המזון (ברכות שם). ראה גמרא ראש השנה לא ע"א: "תניא, רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא: בראשון מה היו אומרים - לה' הארץ ומלואה, על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו". אז אפשר ש"קונה שמים וארץ" הוא המקור גם לברכה שלפני המזון וגם לברכת המזון, עד שבה הפסוק המפורש בספר דברים: "ואכלת ושבעת וברכת על הארץ הטובה וכו'".

¹⁶ כאן הנוסח כבר לא כל כך "רך". מי שלא רוצה לברך - שישלם. כפיה דתית או גישה חינוכית אחרת. חזרנו אל ה"צדקה ומשפט" שראינו לעיל בגמרא בכתובות (ראה "בריתו של אברהם" לעיל). אברהם איננו רק איש "צדקה", אלא גם איש "משפט". למה בדיוק מכוון מדרש זה?

אברהם, לפי שבאו אליו כחוס היום בבוקר שאין דרך אורחים ללון אלא לאכול ולעבור, לפיכך לא אמר להם אברהם ללון אלא: "וסעדו לבכם ואחר תעבורו" (רשב"ם בראשית פרק יח פסוק א).¹⁷

אברהם מחפש אורחים

"ויסע משם אברהם ארצה הנגב" (בראשית כ א).¹⁸ "חכם לב יקח מצות" (משלי י ח). "חכם לב" - זה אברהם, "יקח מצות" - לפי שחרב מקומה של סדום ופסקו העוברים והשבים ולא חסר קלון¹⁹ שלו כלום, אמר: מה אני מפסיק צדקה מבית? הלך ונטה לו אהל בגרר. (בראשית רבה נב ג, פרשת וירא).²⁰

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: בהמשך לגמרא ברכות נח ע"א שהבאנו בסוף הערה 10 על האורח הטוב והאורח הרע: "אורח טוב מהו אומר - כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי ... אורח רע מהו אומר - מה טורח טרח בעל הבית זה? וכו' ", יש עוד הנהגות, אולי אפילו חובות, שחלים על האורח. ראה הפסוק במשלי כה יז: "הקר רגלך מבית רעך פן ישפך וישנאך", שממנו לומדים שאורח שמתקבל יפה, אל יטריח לבוא בתדירות גבוהה. ראה רש"י על הפסוק: "הוקר רגלך מבית רעך - אף על פי שהוא מקרבך, מנע מלבוא שם יום יום פן ישבעך וישנא אותך". ראה גם גמרא ערכין טז ע"א שמי שמתקבל יפה: "כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר", לא ילך ויספר לכולם שבבית ההוא מקבלים אורחים יפה, שלא יטריחו אורחים (עניים) נוספים על אותו בעל בית. בקיצור, יש מצוות הכנסת אורחים ויש גם מצוות כניסת אורחים.

¹⁷ ראה פירוש רש"י בראשית פרק יט פסוק א: "מבית אברהם למד (לוט) לחזור על האורחים". בא הנכד (הרשב"ם) ומרחיב שיש הכנסת אורחים ויש הכנסת אורחים, אש"ל שכולל לויה ויש אש"ל שכולל לינה. למרות רשב"ם 'משיח לפי פשוטו של מקרא' ולא נראה שהוא מכון מעבר לביאור פשט הפסוקים, נראה שגם סבא רש"י וגם שמואל הנכד מנסים להתמודד עם הבעיה שלכאורה הכנסת האורחים של לוט היתה גדולה יותר מזו של אברהם. הוא פתח להם את ביתו לרווחה. ולא עוד אלא שסיכן את עצמו ובני ביתו בעיר של רשעים, בהשוואה של אברהם במדבר הפתוח. אולי בזכות זה הצליח לוט להציל לפחות עיר אחת מערי סדום, צוער, מה שלא עלה בידי אברהם.

¹⁸ לאברהם יש סיבות טובות מדוע להתרחק מגב ההר המשקיף על סדום לאחר הפיכתה. ראה בסימן הסמוך שם: "ויסע משם אברהם, פנה מפני ריח רע שהיו אומרים לוט בן אחי אברהם בא על שתי בנותיו". אבל המדרש להלן סבור אחרת. ראה רש"י על הפסוק שמביא את שתי השיטות.

¹⁹ אוצרות / מחסני המזון. ראה דברי אנטונינוס לרבי, בראשית רבה יא ד: "וכי יש קילורין של מלך חסר כלום?".

²⁰ אברהם "רודף" אחר מצוות הכנסת אורחים ונוטה את אוהלו, קובע את מקום מגוריו, בהתאם לסיכוי שיימצאו שם אורחים ויוכל לקיים את המצווה. ראה דברינו **כי יקרא קן ציפור לפניך** בפרשת כי תצא, שיש מצוות שצריך לרדוף אחריהן, כמצוות צדקה והשלום למשל, ויש מצוות שהאדם לא מצווה לרדוף אחריהם ולחפש מצוות כגון קן ציפור, עזוב תעזוב עמו ועוד. הכנסת אורחים שייכת למצוות שיש לרדוף אחריהם ולהמציא עצמך לעניינם: אוהל מפולש, לצאת לקראתם ועוד. ואגב הערה זו, ראה גם המקרה המיוחד של מצווה שבאה בשכחה ובהיסח הדעת, כמו שכחת אומר בשדה. ראה תוספתא מסכת פאה (ליברמן) פרק ג הלכה ח: "מעשה בחסיד אחד ששכח עומר בתוך שדהו ואמר לבנו: צא והקריב עלי פר לעולה ופר לשלמים. אמר לו: אבא, מה ראית לשמוח במצוה זו מכל מצות האמורות בתורה? אמר לו: כל מצות שבתורה נתן לנו המקום לדעתנו. זו שלא לדעתנו. שאילו עשינוה ברצון לפני המקום, לא באת מצוה זו לדינו".